

Мостар и Травник. Међутим, треба нагласити да је, поред наведених мјеста, комунистичка листа била истакнута и у бихаћком округу, и то као 4. по реду. На листи се налазило осам кандидата, и то: по члану 13 Изборног закона шест (Бранко Чулибрк, обућар из Босанске Крупе, Фрањо Одић, дневничар из Бихаћа, Хасан Терзић, столар из Босанске Крупе, Живко Перковић, казанџија из Бихаћа, Хасан Сарачевић, столар из Бихаћа, и Анто Мршић, обућар из Бихаћа) и два по члану 14 Изборног закона (Гвозден Матић, магистар фармације из Пирота, и Драгутин Бранковић, инжењер из Београда), као и два замјеника према овом члану Изборног закона (Михајло Динић, наставник гимназије из Крушевца, и Стојан Стојановић, суплент из Крушевца). Ова листа није добила потребан број гласова за добијање посланичког мандата.⁴⁾

Такођер сматрам да не би требало уз име Ђуре Пуцара наглашавати да је он »партијски активиста из Суботице«, како је то учињено у хронологији на страни 540, други пасус под временском ознаком половина априла 1929. године. Истина је да је Ђуро Пуцар једно вријеме радио у железничкој радионици у Суботици, али је он ипак најдуже живио и дјеловао на подручју Босне и Херцеговине, па је у том смислу то требало и истаћи.

На крају књиге дати су регистри личних имена и географских назива, преглед скраћеница и списак илустрација који употпуњују и чине прегледнијом ову веома сериозно израђену публикацију. Књига је, такођер, илустрована с више фотографија и факсимила документа, летака и писама везаних за револуционарну дјелатност Ђуре Ђаковића.

На крају можемо констатовати да ових неколико објективно ситнијих примједба не умањују вриједност ове књиге, која по својој заснованости на огромном истраженом фонду критички презентираних изворних архивских и друге грађе, својом композицијом и озбиљношћу приступа представља значајан допринос освјетљавању лика и револуционарне дјелатности Ђуре Ђаковића. Због тога је можемо топло препоручити не само читаоцима које интересује ова материја него и историчарима који се баве изучавањем наше новије историје.

Тончи Грбеља

Хамдија Поздерац, ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ НАЦИОНАЛНИХ ОДНОСА И СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ ЗАЈЕДНИШТВА, »Свјетлост«, Сарајево, 1978, с. 214.

Хамдија Поздерац је аутор већ познатих радова: »Стварање и развој Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине« (Едиција Марксистичко образовање просвјетних радника, Сарајево, 1975) и »У континуитету револуције« (Ослобођење, Сарајево, 1977). Недавно је у издању сарајевске из-

⁴⁾ Статистички подаци избора народних посланика за Уставотворну скупштину Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, извршених на дан 28. новембра 1920. године, изд. Уставотворне скупштине, Београд 1921, с.п. (Кандидатске листе на бихаћком округу).

давачке куће »Свјетлост« изашла Поздерева нова књига која носи наслов: »Прилог проучавању националних односа и социјалистичког заједништва«. Књига се састоји од десет поглавља, поговора Мухамеда Филиповића, пописа кориштене литературе и докумената, индекса личних имена и индекса појмова.

Аутор је проблематику коју обрађује подијелио на десет поглавља у којима су обухваћена и обрађена питања националних односа и социјалистичког заједништва који чине битне карактеристике и законитости развитка нашег социјалистичког самоуправног друштва. Пошто на развитак националних односа и социјалистичког заједништва утиче цјелокупни друштвено-политички, економски и културни развитак, Поздерац је о њима желио говорити из угла свих тих компоненти. Он је у свом раду настојао доћи до коријена и извора противрјечности које се јављају унутар националних односа, а које имају своју ширу мотивацију у развоју цјелокупних друштвених процеса, као и велики утицај на рјешавање националних односа и на јачање социјалистичког заједништва код нас. Аутор је назначио најважније моменте и чињенице који ситуирају ову комплексну проблематику у шири друштвени и историјски контекст.

Национално питање, које је уграђено у сталне темеље конституције грађанског друштва и капиталистичких друштвених односа, једно је од основних питања капитализма, па је аутор у свом раду пошао од анализе националног питања у том периоду.

Капитализам је стварао нације и националне покрете на различите начине, овисно од конкретних услова, али увијек тако што је онемогућавао слободан развитак народа подвргавајући их основним интересима развоја капиталистичког друштвеног система.

У поглављу »Марксизам и национално питање« (16-24), речено је да су Маркс и Енгелс изградили опште принципјелне ставове о карактеру револуције и класној борби, те о задатку револуције да укине сваку неправду и угњетавање, па и национално угњетавање, али да нису изградили посебну и цјеловиту теорију о националном питању. Аустријски социјалдемократи су остали при концепцији културне аутономије као највишем домету и политичком захтјеву у ком радничка класа треба да изађе у сусрет националноослободилачким тежњама народа. Лењин је у потпуности схватио теоријски и политички значај националног питања у условима 20. вијека, па је принцип националне слободе прогласио темељним програмским и политичким принципом радничке класе и њене партије.

Аутор је посебну пажњу посветио националном питању народа Југославије које је представљало у теорији и пракси једно од најкомплекснијих и најосјетљивијих проблема у пракси и политици радничког покрета између два свјетска рата. Сложеност националних односа у првој југословенској држави, насталој као резултат историјских тежњи њених народа 1918. године, изискивала је од КПЈ да дефинише своје теоретско-политичко гледиште о националном питању. Под утицајем историјског развитка социјалдемократских партија и у КПЈ, која је настала њиховим уједињавањем, релативно дуго је било лутања у области националног питања. На IV конгресу КПЈ један шири одјељак Резолуције о привредном и политичком положају Југославије говори о националном питању и представља, у ствари, национални програм југословенских комуниста.

Послије завођења шестојануарске диктатуре, разбијено руководство КПЈ није имало готово никаквих услова за спровођење и даље разрађивање ставова о националном питању. Активност КПЈ своди се 1930. и 1931. године на неколико чланака у којима се тражило право на самоопредјељење појединих народа у Југославији, а на IV земаљској конференцији о националном питању 1934. године у Љубљани доста пажње је посвећено даљој разради ставова КПЈ у националној политици.

У том развоју и прелазу од општих ставова до конкретних политичких рјешења састоји се напредак, и у теорији и у пракси, о националном питању.

Анализирајући »Марксистичку теорију нације и националних односа« (25-30), аутор је указао на Лењинов допринос теорији марксизма. Лењин је повезујући питање социјалне револуције с националним питањем даље разрадио и обогатио марксистичку мисао о националним односима.

У даљем излагању говори се о »Класном и националном« (31-39) и повезаности класних и националних интереса. На једној страни дати су теоријски погледи и практична искуства борбе међународног, а на другој страни нашег радничког покрета и СКЈ за правилно схватање и усмјеравање развоја националних односа у пракси револуционарне борбе до другог свјетског рата, у току рата и револуције и послје рата, у борби за изградњу социјалистичког самоуправног друштва.

Дата је историја националног питања у оквирима теорије марксизма, објашњено је мјесто Лењина у борби за правилно схватање и повезивање националног питања с класним питањем и развој погледа на национално питање у оквирима радничког и комунистичког покрета код нас и на његово рјешавање.

У нашим условима нова организација друштва на самоуправним основама може успјешно да рјешава све противрјечности које се нормално јављају на путу његове свеукупне трансформације, посебно данас послје доношења нових устава и конгресних докумената који одређују процесе нашег даљњег развоја.

У дијелу »О интернационализму радничке класе« (50-58), централно мјесто заузима став СКЈ о интернационализму радничке класе који је садржан и формулисан у Програму СКЈ.

Наредно поглавље говори о »Историјском аспекту заједништва« (59-97). Идеја и пракса заједништва, које је већ афирмисано у условима развоја самоуправног социјалистичког друштва, представља специфичну форму националних односа у условима социјалистичког самоуправљања у вишенационалној заједници. Посматрајући заједништво из аспекта наше социјалистичке самоуправне стварности, речено је да оно претпоставља два врло важна саставна елемента: а) постојање више историјско-националних и културних субјеката, што подразумијева признавање и уважавање тих субјеката, и б) повезивање тих субјеката, њихових интереса у једном новом јединству које се заснива на уважавању и међусобној сарадњи и националној афирмацији. У појам заједништва уграђени су појмови и садржај братства и јединства.

Назначени су неки релевантни чиниоци који ситуирају и граде босанскохерцеговачко заједништво, па се у вези с тим говори о: а) континуитету територијалне цјеловитости као елементу заједништва, б) етничком поријеклу и измијешаности становништва као елементу заједништва, ц) политичким идеалима као елементу заједништва и идеји аутономије Босне и

Херцеговине, д) социјалистичком заједништву као суштинској особености Бића Босне и Херцеговине, е) уставном одређењу Босне и Херцеговине као заједнице равноправних народа и народности у југословенској заједници, што је утврђено Уставом СР БиХ.

Да би се остварило »Заједништво и економска равноправност« (98-144), потребно је подстицати развој недовољно развијених подручја Југославије, а пројекција и остваривање политике развоја привредно недовољно развијених подручја види се из показатеља достигнутог нивоа развијености – из степена запослености, односа човјека и средстава рада, висине и структуре потрошње, висине животног стандарда.

Изнесене су и неке карактеристике у развоју Босне и Херцеговине као привредно недовољно развијене републике. БиХ заостаје у односу на достигнути ниво развоја Југославије као цјелине, па је бржи развој привредно недовољно развијених подручја претпоставка развоја заједнице.

За даљи развој самоуправних социјалистичких националних односа од посебног је значаја и све шири и све обухватнији процес раста форми и облика и обогаћивање садржине заједништва народа и народности Југославије и Босне и Херцеговине у области културе и духовног стваралаштва. Пошто је питање развоја и значења културе веома важно и комплексно, у овом раду се говори о култури само у њеној функцији елемента развоја заједништва, па је обрађено питање отклањања остатака буржоаске историографије и грађанске идеологије затим се говори о босанскохерцеговачкој културној традицији као потврди заједништва, о отворености као битној претпоставци заједништва у култури, марксистичком осмишљавању културног наслеђа народа и народности Босне и Херцеговине и остваривању самоуправљања као услову даљег јачања заједништва у култури.

Принципи наше књижевно-језичке политике исказују права нација и њихове узајамности. Једна од компоненти нашег босанскохерцеговачког заједништва јесте и језик који је незамјенљив чинилац свих културних и друштвених збивања и комуницирања уопште, због чега је његов значај изузетан. Савез комуниста Босне и Херцеговине је актуелним питањима језика увијек придавао велики значај. Од 1965. године, од одржавања сарајевског Конгреса југослависта ЦК СК БиХ и његова одговарајућа тијела, у сарадњи са осталим политичким факторима у СР БиХ, перманентно су пратили сва збивања у овој области, па је у том циљу основан и Институт за српскохрватски или хрватскохрватски језик.

Анализом и сагледавањем проблема националних односа и постављањем тих односа и њиховог развоја у контекст развоја самоуправног друштва и социјалистичког заједништва аутор долази до закључка да је историјски условљено рјешење за националне односе у Босни и Херцеговини само и искључиво заједништво које би имало социјалистички самоуправни карактер.

Пошто су дјела која обрађују ову проблематику засад малобројна, овај рад Хамдије Поздерца представља значајан допринос изучавању проблематике националних односа и социјалистичког заједништва. Ово остварење пружа дубоку и комплексну теоријско-историјску анализу једног питања које има изузетан значај и трајну актуелност у нашем друштву.

Сенија Пенава